

Ф. М. Канак

Кумулятивізм

КУМУЛЯТИВІЗМ (від лат. *sumulo* – згрібаю, нагромаджую) – течія у філософії науки; фундаментальний принцип класичної [епістемології](#), згідно з яким прогресивний розвиток науки є процесом поступального нагромадження позитивного [знання](#), долучення нових істин та знань до вже одержаних шляхом удосконалення методів спостереження, [експерименту](#) і загальних теорій науки. Відкриті раніше істини є невід’єм. частиною сучас. науки; з часом їх суттєво переглядають і відмовляються від «застарілих» і «хибних» істин. Тому наступність у розвитку наук. знання не механічна, а діалектична. Відкриття нових істин і доведення їхньої абсолют. істинності (беззаперечності) гарантується правил. застосуванням наук. методу – логіки відкриття та логіки обґрунтування. Погляд на розвиток знання як просте зростання й накопичення можна вважати традиційним і загальноновизнаним до революції у фізиці наприкінці 19 – на поч. 20 ст. Позицій К. дотримувалися історики природознавства і природознавці. Гносеол. основою К. стали описове *природознавство* (*мінералогія*, [ботаніка](#) тощо) та математика. В історії філософії та науки К. представлено двома гол. гілками, що беруть початок у вченнях Р. Декарта і Р. Бекона. Обидва ці напрями (*раціоналізм* та [емпіризм](#)) мають спіл. риси: заперечення поперед. традиції та заміщення її новою, базованою на істин. методі. Картезіанці розглядали ріст науки як наслідок розвитку певних істин, що лежать в основі наук. знання. Індуктивіст. варіант К., представлений Р. Бекonom та його послідовниками, зводився до відкриття незапереч. фактів та зроблених на їхній основі правил. узагальнень. К. ототожнював науку з доведеним знанням. Тільки різкі зміни у фізиці, а потім ін. галузях знання у 20 ст. дали підстави для крит. відношення до К. Але й за цих обставин значна частина природознавців і на поч. 20 ст. усе ще утримувалася на його позиціях. На поч. 20 ст. К. поставлено під сумнів у зв’язку з появою некумулятив. концепцій, базованих на запереченні класич. розуміння істини (інструменталізм, конвенціоналізм, верифікаціонізм, конфірмаціонізм). Нищів. удару К. було завдано з боку істор. школи в філософії науки. З точки зору сучас. філософії науки К. – надто проста й наївна концепція, щоб бути істинною. Важливу роль у витісненні К. відіграли розроблені філософами й істориками науки концепції наук. революцій. К. варто відрізнити від еволюц. підходу, який не пориває з антич. традиціями, а сучас. стан науки розглядає як істор. завершення її поперед. станів. Водночас еволюц. модель не зводиться до безперерв. нарощування тільки

істин. знання, а містить також вірогідне (правдоподібне) знання й хиби, деякі з яких поступово долають методом істор. критики. На відміну від К., в еволюціонізмі прогрес науки розуміють як істор. процес.

Покликання на статтю:

Кумулятивізм / Ф. М. Канак // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2016. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-51585>

2001-2023 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).